

travelbook

Riwiera turecka

ERGO
HESTIA

Autor przewodnika: Witold Korsak
Redaktor prowadzący: Łukasz Karolewski
Redakcja: Justyna Skalska
Skład: Magdalena Kocińska
Źródło pochodzenia danych kartograficznych: OpenStreetMap.org
Zdjęcia: shutterstock.com, stock.adobe.com

Riwiera turecka

Wszelkie prawa zastrzeżone. Nieautoryzowane rozpowszechnianie całości lub fragmentu niniejszej publikacji w jakiegokolwiek postaci jest zabronione. Wykonywanie kopii metodą kserograficzną, fotograficzną, a także kopiowanie książki na nośniku filmowym, magnetycznym lub innym powoduje naruszenie praw autorskich niniejszej publikacji.

Wszystkie znaki występujące w tekście są zastrzeżonymi znakami firmowymi bądź towarowymi ich właścicieli.

Autor oraz wydawca dołożyli wszelkich starań, by zawarte w tej książce informacje były kompletne i rzetelne. Nie biorą jednak żadnej odpowiedzialności ani za ich wykorzystanie, ani za związane z tym ewentualne naruszenie praw patentowych lub autorskich. Autor oraz wydawca nie ponoszą również żadnej odpowiedzialności za ewentualne szkody wynikłe z wykorzystania informacji zawartych w książce.

Helion S.A.
ul. Kościuszki 1c, 44-100 Gliwice
tel.: 32 2309863
e-mail: redakcja@bezdroza.pl
księgarnia internetowa: <https://bezdroza.pl>

Drogi Czytelniku!
Jeżeli chcesz ocenić tę książkę, zajrzyj pod adres:
<https://bezdroza.pl/user/opinie/berit3>
Możesz tam wpisać swoje uwagi, spostrzeżenia, recenzję.

Wydanie III
ISBN: 978-83-289-1117-8
Copyright © Helion S.A., 2024

Kup książkę

Poleć książkę

Oceń książkę

Księgarnia
internetowa

Lubię to!
Nasza społeczność

Bezdroza

Spis treści

Atrakcje Riwieri Tureckiej 6

Informacje praktyczne 10

Przed wyjazdem 12

- Wybór czasu podróży 12
- Źródła informacji 12
- Formalności 14

Dojazd 16

- Podróż samolotem 16
- Podróż samochodem 16
- Podróż koleją 17
- Podróż autobusem 17

Na miejscu 18

- Wymiana waluty 18
- Środki transportu 19
- Opieka medyczna 25
- Bezpieczeństwo 25
- Komunikacja 26
- Informacja turystyczna 28
- Noclegi 29
- Wyżywienie 30
- Pamiątki 31

Informator A-Z 34

Informacje krajoznawcze 46

Krajoznawcze ABC 48

- Charakterystyka geograficzna 48
- Klimat 50
- Świat roślin 50
- Świat zwierząt 51

Społeczeństwo 53

- Ludność 53
- Język 54
- Religia 55

Kultura, sztuka i nauka 57

- Antyczni Grecy i Rzymianie 57
- Bizancjum 59
- Islam a sztuka 61
- Architektura turecka 63
- Obyczaje 66

Kuchnia 68

Wybrzeże Morza Egejskiego 72

Troja 74
Assos 78
Ayvalık 79
Bergama 81
Izmir 86
➤ *Atatürk – ojciec Turków* 92
Sardes 94
Çeşme 96
Selçuk i Efez 98
Kuşadası 106
Okolice 104
➤ *Kyraathane, czyli co to jest çay, tavlâ i nargila?* 110
Priene 112
Milet 114

Didyma 117
Okolice 118
Milas 120
Bodrum 123

Wybrzeże Morza Śródziemnego 128

Marmaris 130
Dalyan 132
Fethiye 135
Okolice 137
Ksantos 140
Kaş 143
Okolice 144
➤ *Hammam* 148
Demre (Kale) 150
Kemer 154

Termessos 158
Antalya 161
Okolice 165
➤ *Zwiedzamy meczet* 170
Perge 172
Aspendos 174
Side 176
Alanya 179
Anamur 185

Słowniczek polsko-turecki 188
Indeks 191

Selçuk i Efez

Selçuk był niegdyś skromnym rolniczym miasteczkiem, które na przełomie lat 80. i 90. przeżyło prawdziwy boom turystyczny. Dzisiaj co najmniej połowa mieszkańców żyje z turystyki, gdyż ruiny antycznego Efezu są najatrakcyjniejszym zabytkiem wybrzeża Morza Egejskiego, albo nawet całej Turcji. Ściągają tu rocznie (szczególnie w miesiącach V-IX) tysiące turystów, zapętlających pensjonaty i hotele do granic możliwości.

W Selçuku do zwiedzenia jest wiele. Oprócz starożytnego miasta są jeszcze ruiny słynnego **artemizjonu**; bardzo ciekawe muzeum archeologiczne; ogromna niegdyś chrześcijańska bazylika oraz stary seldżucki meczet. Również twierdza na wzgórzu warta jest wycieczki, a dodatkowo po miasteczku rozrzucone są małe meczety i grobowce pochodzące z wczesnego okresu tureckiego.

Za miastem znajduje się często odwiedzane miejsce, gdzie miała dokonać żywota Maria Dziewica (kaplica i dom zwane Meryemana), oraz legendarna jaskinia Siedmiu Śpiących.

Ponieważ ruiny Efezu oraz Meryemana leżą poza miastem, warto – w celu rozsądnego zaplanowania i miłego spędzenia dnia – wypożyczyć rower. Niemalże każdy pensjonat proponuje swoim gościom wypożyczenie roweru gratis lub za niewielką opłatą. Jeśli skorzystamy z darmowego transportu minibusem do południowych kas biletowych Efezu (co również oferuje prawie każdy hotel), to wracając będziemy musieli pieszo (ok. 3 km) i poza antycznym miastem niewiele zdążymy zobaczyć.

Warto zobaczyć

★ Bazylika św. Jana

Wybudowana została za czasów Justyniana Wielkiego na miejscu wcześniejszego

^ Selcuk

małego kościoła, postawionego – jak głosi tradycja – na grobowcu św. Jana Ewangelisty, który w Efezie napisał swoją Ewangelię i tutaj dokonał miał żywota. Ogromną bazylikę wzniesiono na planie krzyża, miała ona długość 110 m i szerokość 30 m, a przed nią znajdowało się atrium (otwarty dziedziniec) otoczone z trzech stron podwójną kolumnadą. Sklepienie składało się z czterech kopuł zawieszonych wzdłuż głównej osi (nawy) i dwóch nad pomieszczeniami bocznymi. W czasach Turków seldżuckich świątynia służyła za meczet, a w okresie imperium osmańskiego liczne trzęsienia ziemi doszczętnie ją zrujnowały. Obecny stan to zasługa archeologów amerykańskich i tureckich.

Cytadela

Zbudowana została również przez Justyniana Wielkiego i służyła ludności jako schronienie na wypadek najazdów Arabów, a później plemion turkmeńskich, wędrujących często z północy na południe w celu zdobywania i grabienia miast małazjatyckich. Właściwie ówczesna

osada ograniczała się do murów twierdzy, a tylko niewielka część mieszkańców miała swe domostwa poza ich obrębem. Zresztą na wzgórzu jeszcze w XIX i XX w. mieszkali ludzie, dopóki miejscem tym nie zajęli się archeolodzy. Wewnątrz znajdują się mały cmentarz i ruiny bizantyńskiego kościoła.

★ Meczet Isa Bey (Isa Bey Camii)

Znajduje się na zachód od bazyliki, u stóp wzgórza. Isa Bey był wnukiem emira Aydna, założyciela emiratu o tej samej nazwie. Świątynia, ufundowana przezeń w 1375 r., jest podobno pierwszym przykładem tureckiego meczetu z poprzedzającym go dziedzińcem (pierwotnie dziedzińiec był otoczony portykiem). Do meczetu od strony zachodniej prowadzi piękny portal o stalaktytowym ornamencie. Obie kopyty nad salą modlitewną wspierają się na antycznych kolumnach, sprowadzonych tu z budowli w pobliżu efeskiego portu. W drodze na południe, do Artemizjonu, miniemy po prawej stronie **ruiny łaźni** Isa Bev z XIV w.

Artemizjon

Możemy się jedynie domyślać, jak niegdyś wyglądała ta wspaniała budowla zaliczana do siedmiu cudów świata, po której została jedynie kolumna. Pierwsza świątynia w tym miejscu wybudowana została w VII w. p.n.e. w kształcie peripterosu (otoczona jednym rzędem kolumn). Obok niej stanęła nieco później większa świątynia, długa na ok. 35 m. Na fundamentach tych dwóch świątyń zaczęto budować w 1. poł. VI w. p.n.e. nowy, jeszcze większy przybytek, który ukończono dopiero pod koniec V w. p.n.e. Ta budowla miała już kształt dipterosu (podwójna kolumnada) i liczyła 103 m długości oraz 50 m szerokości, czyli była w swej podstawie ponad trzy razy większa od ateńskiego Partenonu. Liczba kolumn przekraczała 100, a ich wysokość sięgała 19 m.

★ Muzeum Efeskie (Efes Müzesi)

Najlepiej zwiedzić je po obejrzeniu ruin Efesu. Mieści oczywiście zbiory w zdecydowanej większości złożone z eksponatów znalezionych wśród ruin Efesu, a te nacieszą oko nawet największego sceptyka. Są tu **mozaiki i freski** z domów efeskich, posągi, monety, przedmioty codziennego użytku oraz elementy architektury. Do najciekawszych przedmiotów codziennego użytku (również o dekoracyjnym przeznaczeniu) należą **figurki zdobące meble** (m.in. Ateny), lampki oliwne, dzbanki, popiersia różnych postaci oraz figurka groteskowego **Priapa** (bożka płodności), skrzata z ogromnym fallusem, którego wizerunek znajdziemy również na efeskich kartkach pocztowych. Jedna z sal zawiera tylko eksponaty związane z **kultem Artemidy**, a więc przede wszystkim

dwie jej rzeźby (jedna na wysokość niemalże 3 m) oraz małe, złote figurki. Oba posągi przedstawiają Artemidę jako Artemis Polymastros, czyli z „licznym biustem”. W kolejnych salach znajdziemy m.in. **marmurową głowę Sokratesa**, statuę znaną jako „**leżący satyr**” (bóstwo wesela i rozpusty), fryz z reliefem wykonany w kości słoniowej, **głową cesarza Marka Aureliusza, posąg Dionizosa** oraz ciekawą **kolekcję monet** (niektóre z VI w. p.n.e.). W ogrodzie znajdują się wspaniałe **sarkofagi** oraz **części ołtarzy** (np. ze świątyni Hadriana). Poza tym na południe od dworca autobusowego natrafimy na kilka starych grobowców tureckich oraz mały seldżucki meczet z XIV w. (obok szpitala), a w pobliżu dworca kolejowego stoją pozostałości akweduktu (prawdopodobnie z czasów bizantyjskich), na którym gniazdo uwiły sobie bociany.

Muzeum Efeskie

- Atatürk Mahallesi, Uğur Mumcu Sevgi Yolu 26
- codz. 8.00–17.30

★ Ruiny Efesu

Spacer wśród ruin zaczniemy od kas znajdujących się po południowej stronie góry Panayır Dağı (Pion). Do najciekawszych obiektów na terenie dawnej **górnego agory** należy m.in. **amfiteatralny buleuterion**, czyli budynek posiedzeń rady. Przed jego frontem znajdowała się **bazylika**, rozumiana jako rzymska sala służąca celom administracyjnym. Obok buleuterionu widoczne są pozostałości **prytanejonu**, odpowiednika ratusza miejskiego. Po lewej stronie, poniżej agory, rozpościera się **plac Domicjana**, nazwany od stojącej tu niegdyś świątyni wzniesionej na cześć tego cesarza. Zachowały się po nim pozostałości w postaci dwóch filarów zwierzonych płaskorzeźbami bóstw oraz resztki innych kolumn. W lepiej zachowanych pomieszczeniach należących do tego wielkiego kompleksu mieści się **Muzeum Inskrypcji**. Na placu stała również **fontanna Polliona** (zachowany wysoki łuk jest jej fragmentem). Schodząc w dół, po lewej mamy wejście na **plac Domicjana**, a po prawej

▼ Ruiny Efesu

ruiny **pomnika Memmiosa**, wnuka wodza rzymskiego Sulli.

Jedną z ważniejszych dróg miasta była **ulica Kureków**. Jej wzięła się od inskrypcji zawierających imiona członków najwyższego kolegium czcicieli Artemidy. Pod marmurowymi płytami ulicy biegnie kanał odpływowy, mający swe ujście za agorą dolną. Nieco dalej, po prawej stronie, znajduje się **nimfeum Trajana**, monumentalna fontanna powstała w 114 r. Wąska uliczka oddziela fontannę Trajana od **łaźni Scholastyki**. Ten duży kompleks powstał na przełomie I i II w. Na terenie łaźni wzniesiono ok. 120 r. jeden z ciekawszych zabytków w Efezie: niewielką **świątynię Hadriana**.

★ Zadaszona część miasta

Po lewej stronie widzimy ciąg dobrze zachowanych sklepów, a nieco dalej

▼ Biblioteka Celsusa

mamy wejście do zadaszonej części miasta, w której mieszczą się wspaniale zachowane mozaiki i malowidła zarówno podłogowe, jak i ściennie w domostwach efeskich. Obok **łaźni Scholastyki** stały **latryny publiczne**. Do dzisiaj zachowały się kamienne sedesy rozmieszczone wzdłuż trzech ścian. **Ulica Marmurowa**, nazywana tak ze względu na doskonale zachowany bruk, była jedną z dwóch głównych arterii miasta (obok ulicy Arkadiana), prowadzącą **od bramy Hadriana** na południe. Kiedy zjeżdżamy z dolnej agory, naszą uwagę przykuje wspaniały budynek słynnej **biblioteki Celsusa** z 110 r. Po prawej zobaczymy natomiast odbudowaną **bramę południową** (Augusta).

Dolna agora ma kształt kwadratu.

Naokoło placu, w ścianach hal, mieściły się sklepy, których pozostałości widać

jeszcze koło bramy południowej. Agorę możemy obejrzeć jedynie z góry, gdyż wejście na jej teren jest obecnie wzbronione. Jeśli pójdziemy dalej na północ ulicą Marmurową, dojdziemy wreszcie do **teatru**, który pochodzi z okresu rzymskiego. U jego stóp, przy ulicy, znajdziemy małą **fontannę**, która według niektórych badaczy jest najstarszą zachowaną budowlą w mieście i ma kształt małej świątyni.

Od teatru na zachód prowadziła druga główna arteria miasta, tzw. **Arkadiana**, która docierała do portu. Kierując się na zachód, mijamy po prawej stronie **ruiny kompleksu łaźni** zwanych portowymi, które poprzedzone były obszerną palestrą. Do wyjścia prowadzi ścieżka, obok której znajdują się ruiny wielkiego kompleksu **gimnazjonu portowego** datowanego na czasy Domicjana (koniec I w.). Jednym z lepiej zachowanych pomieszczeń łaźni (term) jest duże **frigidarium**, gdzie mieścił się basen z zimną wodą. Nieco dalej na północ od term znajdują się – również zapomniane przez przewodników – **ruiny bizantyńskiego kościoła**.

Po opuszczeniu terenu wykopalisk mamy po drodze do miasta jeszcze dwie atrakcje. Pierwszą z nich są **ruiny stadionu** (nieudostępnione zwiedzającym), znajdujące się po prawej stronie drogi, na północnym stoku Panayir Dağı. Dalej dotrzemy do skrzyżowania z drogą biegnącą w prawo, która prowadzi do **jaskini Siedmiu Śpiących** – nekropolii z czasów bizantyńskich, gdzie znajduje się kilkadziesiąt grobów wbudowanych w skałę. Wówczas jaskinia była miejscem świętym, do którego przybywały liczne pielgrzymki chrześcijan.

Merymana (Dom Marii Dziewicy)

Święty Jan, któremu Jezus powierzył pod opiekę swoją matkę, Marię Dziewicę, przybył do Efezu w połowie I w. Tu głosił

ewangelie, pisał i dokonał żywota. Chociaż nie przekazano nam w Nowym Testamencie, gdzie zasnąła Maria, sądzi się, iż przybyła ona z Janem do Efezu i tutaj pozostała do końca swoich dni. Przypuszczenia te miało potwierdzić nadzwyczajne wydarzenie. Na początku XIX w. zakonnica niemiecka Katharine Emmerich miała widzenie – sen, w którym zobaczyła dom Najświętszej Marii Panny w Efezie. Choć nigdy tam nie była, precyzyjnie opisała miejsce, a na podstawie sporządzonych przez nią notatek księża lazaryści z Izmiru znaleźli ruiny antycznego domu. Całe zdarzenie było na tyle przekonujące, iż Kościół rzymskokatolicki oficjalnie potwierdził w 1896 r., że w odkrytym domu swe ostatnie dni spędziła Maria Dziewica. Dom odbudowano, poświęcono i miejsce to stało się popularnym celem pielgrzymek nie tylko katolików, ale również wyznawców innych religii (np. Koran mówi o Marii, że była „kobietą bez skazy”).

CIEKAWOSTKA

Powszechny sobór efeski

Patriarchowie, arcybiskupi oraz biskupi zebrani na soborze efeskim ogłosili jedność Chrystusa i Słowa, które przyjęło ludzką naturę w urodzonym przez Maryję Jezusie, która odtąd była *theotokos*, czyli Matką Boską. Pogląd ten był sprzeczny z doktryną patriarchy Konstantynopola Nestoriusza, odmawiającego boskości Marii na zasadzie twierdzenia, że urodziła ona Jezusa jako osobę ludzką. Związane z tą tezą było przekonanie Nestoriusza, iż w Chrystusie istnieją dwie osoby – boska i ludzka, tylko zewnętrznie ze sobą połączone. Sobór skończył się wygnaniem Nestoriusza i schizmą jego zwolenników, w wyniku czego powstał kościół nestorianiński. Liczba wyznawców nestorianizmu sięga dzisiaj ok. 2 mln.

CIEKAWOSTKA

Legenda o jaskini Siedmiu Śpiących

Pewnego razu siedmiu młodych chrześcijan uciekło z Efezu przed prześladowaniami i skryło się w grocie na zboczu góry Pion. Działo się to w czasach wrogiego chrześcijaństwu cesarza Decjusza (249–251), po wydaniu przezeń zarządzenia, aby składać powszechne ofiary za pomyślność państwa, co w rzeczywistości oznaczało prześladowanie chrześcijan. Żołnierze rzymscy znaleźli kryjówkę i zamurowali wejście, a tym samym skazali uciekinierów na śmierć. Młodzi przeżyli, bo zapadli w głęboki sen trwający 200 lat. Obudziło

ich trzęsienie ziemi (obaliło ono również mur), które miało miejsce za panowania cesarza Teodozjusza II, kiedy chrześcijaństwo było już religią państwową. Jeden z uciekinierów wybrał się do miasta, aby kupić chleb, za który zapłacił monetami z czasów Decjusza. Zdziwiony piekarz poszedł za młodzieńcem do jaskini, gdzie dowiedział się całej prawdy. Kiedy wieści o tym cudzie rozeszły się po państwie, Teodozjusz natychmiast przyjechał do Efezu, aby spotkać się z siedmioma bohaterami tych wydarzeń. Po śmierci zostali oni pochowani w jaskini, która w ten sposób stała się miejscem świętym.

♥ Biblioteka Celsusa

INFORMACJA

Biuro informacji turystycznej znajduje się naprzeciwko muzeum, przy południowym krańcu parku, w osobnym budynku. Dostaniemy tu poglądową mapkę Selçuk i okolic oraz ogólny folder.

Selçuk Hamamı znajduje się nieopodal (na północ) komisariatu policji, w budynku przy Namık Kemal Cad. Dojdziemy tam, jeśli skróćmy w prawo na pierwszym skrzyżowaniu od placu z dużą fontanną (od strony dworca). Ponieważ jest tylko jedno wejście, kobiety mogą się kąpać wyłącznie o wyznaczonych porach.

KOMUNIKACJA

Z Izmiru do Selçuk dostać się można autobusem lub pociągami (tańsza opcja). Z terminalu autobusowego w Izmirze do Selçuk odjeżdża co najmniej kilkanaście autobusów dziennie. Z izmirskiego dworca Basmane wyruszają też pociągi do Denizli, wszystkie przez Selçuk.

NOCLEGI

Z powodu popularności, jaką cieszy się Efes, baza noclegowa w Selçuk jest świetnie rozwinięta, a ceny – konkurencyjne.

WYŻYWIENIE

Najlepsze lokale są skupione w ścisłym centrum, gdzie zjemy niemal wszystko, na co tylko nam przyjdzie ochota, choć przeważa oczywiście kuchnia turecka. Wszystkie lokale nastawione są na turystów. W małym parku pomiędzy pocztą a Siegburg Cad. jest kilka dobrych restauracji oraz cukiernia.

WYDARZENIA

Każdego roku ok. 20 stycznia w Selçuk odbywają się walki wielbłądów, przyciągające mnóstwo widzów z całego regionu. Z kolei na początku września organizowany jest Międzynarodowy Efeski Festiwal Kultury, w którego ramach odbywają się liczne koncerty, pokazy taneczne i zabawy.

Travelbook to Twój niezastąpiony towarzysz podróży. Wskaże Ci najważniejsze atrakcje, podpowie, czego szukać poza głównymi szlakami, i wprowadzi w świat miejscowych obyczajów. Znajdziesz w nim opisy najciekawszych regionów i miast, a sprawdzone informacje praktyczne umożliwią staranne zaplanowanie podróży.

Riwiera turecka

to miejsce, w którym góry stykają się z morzem, a plaże kuszą rozgrzanym piaskiem i atrakcjami dla tych, którzy lubią aktywnie spędzać czas nad wodą. W tej bajkowej scenerii na niemal każdym kroku odnajdziemy ślady minionych wieków, mityczne miasta, antyczne świątynie, rzeźby, bizantyjskie mozaiki... Gwarne bazy, hamam, kawiarnie z wysmienitą kawą i meczety rozbrzmiewające śpiewem muezinów wprowadzą nas w fascynujący świat Orientu. Niebiański relaks ze szczyptą egzotyki i podróżą do przeszłości – czy można chcieć więcej...?

Piaszczyste **plaże**

Nowoczesne **kurorty**

Mityczne **starożytne miasta**

Zabytki **Orientu**, bazy i łaźnie

Znakomita **kuchnia regionalna**

ebook dostępny na:
ebookpoint

ISBN 978-83-289-1117-8

Cena: 34,90 zł

 Bezdroża

Sprawdź najnowsze promocje:
• <http://bezdzoza.pl/promocje>
Przewodniki najchętniej czytane:
• <http://bezdzoza.pl/bestsellery>
Zamów informator podróżniczy:
• <http://bezdzoza.pl/newsletter>

Księgarnia internetowa:
<http://bezdzoza.pl>

PROGRAM PARTNERSKI

— GRUPY HELION —

1. ZAREJESTRUJ SIĘ
2. PREZENTUJ KSIĄŻKI
3. ZBIERAJ PROWIZJĘ

Zmień swoją stronę WWW w działający bankomat!

Dowiedz się więcej i dołącz już dzisiaj!

<http://program-partnerski.helion.pl>

GRUPA
Helion